

DE VELE REGISTERS VAN OBAMA

Op donderdag 6 september 2012 hield Barack Obama in Charlotte, North Carolina zijn speech voor de acceptatie van zijn nominatie als kandidaat voor een volgende termijn als president van de Verenigde Staten van Amerika. In de speech begint hij, net als in zijn beroemde gedicht 'Pop' ('Pa'), dat hij publiceerde op negentienjarige leeftijd in het literaire tijdschrift *Feast*, met de portrettering van een ik-persoon die oog in oog staat met ellende, en die kiest voor de moeilijke, maar meer integere optie.

In het gedicht beschrijft de ik-persoon zichzelf als 'a green young man / Who fails to consider the / Flim and flam of the world'. De jongeman bevindt zich met zijn vader in een kamer. Pa zit, ongelukkig, oud en door het leven getekend in zijn vieze stoel, rokend en whisky drinkend. Er is een

onontkoombare verwantschap tussen vader en zoon, en ook al is de zoon nog een nietsnut – de jongen weet dit van zichzelf – toch gaat van hem een interesse uit naar dat lijden van zijn vader, én een grote empathie naar de man waarin hij tot zijn afgrijzen zichzelf weerspiegeld ziet. De jongen, die met het onrecht dat zijn vader is aangedaan eerst niet geconfronteerd wenste te worden, wordt zich bewust van zijn tekortschieten doordat hij als het ware kijkt door de bril van de vader.

De ik-persoon in de speech, waarvan we wellicht gemakkelijker mogen aannemen dat die overeenkomt met Barack Obama zelf, spreekt eveneens over een jongeman oog in oog met narigheid en problemen.

Now, the first time I addressed this convention in 2004, I was a younger

man; a Senate candidate from Illinois who spoke about hope, not blind optimism, not wishful thinking, but hope in the face of difficulty; hope in the face of uncertainty; that dogged faith in the future which has pushed this nation forward, even when the odds are great; even when the road is long.

In deze flashback heeft Obama het over een jonge man die een zwaar en lang pad voor zich ziet, maar die hoopvol en met een hardnekkig vertrouwen vooruit kijkt. Tegelijk zien we de man van nu, Obama zelf, die wijzer en grijzer is geworden en die inmiddels een reeks beproevingen heeft doorstaan. En gehoorzaam aan de Regel van Drie, een van de oudste principes van de retorica, noemt Barack Obama vervolgens die drie beproevingen, en ik geef er door middel van schuine strepen in aan waar hij, om de betekenis even te laten bezinken, de pauzes legt:

Eight years later / that hope has been tested / by the cost of war / by one of the worst economic crises in history / and by political gridlock that's left us wondering whether it's still even possible to tackle the challenges of our time.

Hij geeft met deze drie 'tests' aan dat hij niet meer de naïeveling is van destijds. Hij rondt deze intro af met deze zinnen (en ik maak de benadrukte woorden vet):

The truth gets buried under an **avalanche** / of money and advertising. If you're / sick of hearing me approve

this message, eh, believe me, so am I. But when **all** is said and done / when you pick up that ballot to vote / you will face / **the clearest choice / of any time** in a generation.

Twee momenten hierin zijn bijzonder betekenisvol: ten eerste de benadrukking van het woord 'avalanche' (lawine) gevolgd door een pauze, en ten tweede de nadruk op 'the clearest choice', een superlatief die zowel wordt voorafgegaan als gevolgd door een pauze. Voor ik uitleg wat ik hiermee bedoel, wil ik even richting het einde van de speech. Daar horen we eerst:

And while I'm very proud of what we've achieved together, **I'm far more mindful of my own failings**, knowing exactly what Lincoln meant when he said, 'I have been **driven to my knees** many times by the overwhelming conviction that I had **no place else to go.**'

Alweer hebben we hier een oude en een jonge man tesamen. De jonge man is trots, en net als de ik-figuur in 'Pop' is die alert op zijn eigen tekortkomingen. En alweer is er een diep verbond tussen de oude en de jonge man, en ook hier wijst dat verbond op de overtuiging van een lotsbestemming. Let nu op het einde van de voordracht:

America, I never said this journey would be easy, and I won't promise that now. Yes, our path is harder, but it leads to a better place. Yes our road is longer, but we travel it together. We don't turn back. We leave no one

behind. We pull each other up. We draw strength from our victories, and we learn from our mistakes, but we keep our eyes fixed on that distant horizon, knowing that Providence is with us, and that we are surely blessed to be citizens of the greatest nation on Earth.

Wat opvalt is het consequente gebruik van reismetaforen gedurende de hele speech. Eerst is er enkel de aanduiding van beweging: 'pushed forward', en het bewustzijn van de beproeving: 'the road is long'. Ook is er sprake van een onontkoombaar lot: 'I had no place else to go'. Aan het einde heeft Obama vele reisgenoten gevonden voor 'this journey': 'our path is harder, but it leads to a better place. Yes, our road is longer, but we travel it together', 'we don't turn back, our eyes fixed on that distant horizon'. En ook al komen de woorden 'woestijn', 'paard' of 'geweer' niet in de speech voor (maar wel 'avalanche', 'a choice between two different paths' en 'droughts and floods and wildfires' en 'the clearest choice'¹); het beeld dat zich opdringt aan de luisteraar is het product van Obama's figuurlijke taalgebruik, het mythische, bijna archetypische beeld van de *lonesome cowboy* die een brandend heet gebergte moet doorkruisen om zijn bestemming te bereiken. Obama's speech draagt vele sporen van de western.

En dat is natuurlijk bijzonder slim. Want welke andere mythe in de Verenigde Staten is zo sterk als die van de western? Het filmgenre appelleert aan gevoelens van eer en rechtvaardigheid, draait om een zoektocht naar wat

goed is en kwaad, en wakkert tegelijk een nostalgisch verlangen aan naar een tijd waarin we primitiever leefden. Het plaatst de mens, en die ene mannelijke held in het bijzonder, tegen het decor van de grootse, eindeloze natuur die respect afdwingt en schoonheid biedt, maar meteen ook vijandig en bedreigend is. Precies het soort beelden dat benodigd is middenin deze crisis. Bijna elke Amerikaan, van welke origine ook, kan zich met de protagonist in dit filmgenre vereenzelvigen. En zal zo met Obama kunnen meevoelen als die moeilijke beslissingen moet nemen.

Toch geeft een ding te denken: de cowboy in Obama's verhaal lijkt niet bepaald op Clint Eastwood; hij heeft meer weg van de jongste broer van Morgan Freeman. Maar de cowboy die hij oproept met de metaforen in de tekst *hoeft* natuurlijk geen kleur te hebben, de taal kan wonderbaarlijk open blijken in vergelijking met het beeld. In elk geval is Obama's hoofdpersoon in deze western een personage waarmee zowel jongeren als ouderen, zowel blanken als zwarten zich kunnen vereenzelvigen. Overigens bestonden er wel zwarte cowboys in het Amerika van de late negentiende eeuw – en legendarische ook, bijvoorbeeld Nat Love (alias 'Deadwood Dick'), Bronco Sam ('wasn't afraid of anything') en Charley Willis ('the singing cowboy')².

Toch is er meer aan de hand met de speech dan dat een zwarte cowboy de lawines vermijdt. Gaandeweg de voordracht zien we dat er een verandering van het gebruik van persoonlijke voornaamwoorden plaatsvindt – van 'I' naar 'we' – en dat Obama niet

alléén voortgaat in zijn reis door het veeleisende landschap. Hij is de leider van een volk. Nu geeft de western als genre natuurlijk uitdrukking aan de pioniersgeest en de moed bij de stichting van een nieuw land – ook Obama heeft het over ‘some nation-building right here at home’. Maar tegelijkertijd is de western een reïncarnatie van de Joodse uittocht uit Egypte, en eechoot de western het Bijbelse verhaal van de Israëlieten en hun zoektocht naar het beloofde land. Obama’s western is dus zwart en oudtestamentisch tegelijk. Vreemd is dat overigens niet – een van de belangrijkste motieven in de *negro spirituals* was de bevrijding van de Israëlieten uit hun slavernij. Denk aan ‘Go Down, Moses’, met daarin de regels: ‘When Israel was in Egypt Land / Let my people go / Oppressed so hard they could not stand / Let my people go’.

Als Barack Obama spreekt: ‘We are moving forward, America’ of ‘You elected me to tell you the truth’, spreekt Obama als een hedendaagse Mozes die zijn volk door de woestijn moet leiden. Volgens Bruce Feiler, die over dit onderwerp een boek schreef, is het Mozes’ tragische persoonlijkheid die meteen zijn aantrekkingskracht verklaart. Als Mozes de Israëlieten veertig jaar geleid heeft, wordt hem de toegang tot het Beloofde Land ontzegd omdat hij God niet heeft gehoorzaamd. Feiler bespreekt in dit kader de verwantschap tussen Mozes en Martin Luther King jr., die sprak: ‘I’ve been to the mountaintop. And I’ve looked over. And I’ve seen the promised land. And I may not get there with you, but I want you to know

tonight that we as a people will get to the promised land’³.

Wie zijn eigenlijk de overige personages in deze Bijbelse postkoloniale western? Behalve de protagonist – die nu lijkt op Clint, Morgan én Mozes – komt in dit episch tafereel ook een antagonist voor. Een lachwekkende tegenstander is het. Een domme dokter:

Now, our friends [...] at the Republican convention, were more than happy to talk about everything they think is wrong with America, but they didn’t have much to say about how they’d make it right. [...] all they had to offer is the same prescription they’ve had for the last thirty years:

‘Have a surplus? Try a tax cut.’

‘Deficit too high? Try another.’

‘Feel a cold coming on? Take two tax cuts, roll back some regulations, and call us in the morning.’

In dit staaltje filmscriptschrijven ontmoeten we de kwakzalver. De wonderdokter, die mensen voor zijn eigen gewin maar iets doet geloven. Geen wonder dat Obama de speech dus vervolgt met een opsomming van wat hij *niet gelooft*: drie maal achtereen horen we ‘I don’t believe’... waarmee hij de voorschriftjes van de marktschreeuwers versnippert.

Obama voert in deze avonturenfilm nog vier personages ten tonele – personen uit de werkelijke wereld. Dit zijn mensen die hij ontmoet heeft of over wie hij heeft gehoord. Hij roemt hun ongelofelijke doorzettingsvermogen; dit is zijn volk. Het zijn mensen die ondanks alles moed gehouden hebben en die hem hoop geven: ‘The

young woman I met at a science fair who won national recognition for her biology research while living with her family at a homeless shelter / she gives me hope.' Hij herhaalt het ook: 'They give me hope! / He gives me hope!' Door hen te bewonderen om eigenschappen die hij ook zelf heeft, toont hij zijn verwantschap met hen. Hij zegt eigenlijk: 'Ik ben wel die geharde cowboy, ik ben de Mozes waarin jullie je vertrouwen hebben gesteld, maar jullie zijn net als ik. Jullie zijn zélf de held in dit verhaal. Jullie zijn zélf leiders. En inderdaad, vóór deze passage heeft Obama dan ook die fameuze overgang van persoonlijke voornaamwoorden ingelast en maakt hij de sprong van 'I' naar 'we'. Even later gevolgd door de overgang van 'we' naar 'you'. Op dat moment plaatst hij de toehoorder zélf op het paard. Wordt het de luisteraar zélf die Mozes' pijn zal moeten ondergaan, of minstens zal moeten aanvoelen, en die zijn eigen keuzes moet maken en gevraagd wordt verantwoordelijkheid te nemen. Hij geeft elk individu in zijn publiek de macht. De toehoorder wordt een zelf handelend hoofdpersonage in de western als *game*.

Met deze sublieme contrastwerking, deze fantastische omkering, zorgt Obama voor een reeks eureka-ervaringen voor de toehoorder. Die blijkt namelijk niet in een stoel te zitten en naar een film te kijken, nee, hij zit voor een scherm en achter de knoppen. Hij speelt zijn eigen *game*. 'Het lot van de held ligt in je eigen handen; jij bent de held!', zegt Obama. 'Jij bent mij!' En zo zegt hij dus ook: 'So you see, the election four years ago wasn't

about **me**. / It was about **you**. My fellow citizens, **you** were the change.'

Over de retorische kwaliteiten van Obama's speeches, we kwamen er al enkele tegen, is al redelijk wat geschreven. Zo is er al vaker op gewezen dat Obama frequent gebruikmaakt van de retorische technieken 'anafoor' en 'epifoor', herhalingen van zinsdelen. Een anafoor is een herhaling aan het begin van een zin en een epifoor is een herhaling aan het einde van de zin. In de acceptatiespeech zien we bijvoorbeeld: '*Only you* can make sure that doesn't happen. / *Only you* have the power to move us forward.' En: '*why* selfless soldiers won't be kicked out of the military because of *who they* are or *who they* love; *why* thousands of families have finally been able to say to the loved ones who served us so bravely: "*Welcome home, welcome home.*"' Andere delen van de speech zijn echt poëzie *pur sang*, en ik zal meteen laten zien hoe mooi het metrum hiervan is:

If you believe in a country
 - / - / - - / -
where everyone gets a fair shot,
 - / - - / - - /
and everyone does their fair share,
 - / - - / - - /
and everyone plays by the same rules [...]
 - / - - / - - / /

De acceptatiespeech is een van de belangrijkste momenten in de aanloop naar de presidentsverkiezingen. De speech die Barack Obama hield in september vorig jaar is een tekst boordevol archetypische metaforen en beelden uit het Amerikaanse culturele ge-

heugen. Met verwijzingen naar de cowboy, met herinneringen aan de *negro spiritual*, met Bijbelse motieven, met een verschuiving van het passieve filmkijken naar het actieve *gamen*, doet Obama een beroep op iedereen. Er zijn er zelfs die menen dat Obama's vitale bariton, mooier dan de schrille, metalige stem van Hillary Clinton, mooier dan de nasale afgeknepen spraak van Mitt Romney, het vrouwelijke deel van de kiezers onbewust beïnvloed heeft. Barack Obama weet hoe dan ook met zijn vele registers diverse terreinen in de menselijke verbeelding aan te spreken. Zijn speeches hebben behalve de dimensie van de 'logos' nog vele dimensies meer. Ik sluit niet uit dat hij op termijn ook zijn eigen falen een aura zal kunnen meegeven, en daarmee niet alleen het beeld van een eerlijk en rechtvaardig man zal kunnen handhaven, maar wellicht zelfs de populariteit van een Martin Luther King jr. zal benaderen. Wat hij doet met het gebruik van contrasten, herhalingen en superlatieven,

metaforen en poëtisch metrum staat garant voor een extatische luisterervaring. Hopelijk helpen de metaforen van de western Barack Obama ongeschonden langs de gevaren die het huidige politieke landschap herbergt. Om te weten of zijn volk *the highest level*, het beloofde land zal bereiken, moeten we wachten tot de laatste scène. Iemand nog wat popcorn?

□ Annemarie Estor

- [1] 'Clearest' roept het archetype van licht en leven op en fungeert als een utopisch moment in de speech.
- [2] Sara Massey (red.), *Black Cowboys of Texas*, Texas A&M University Press, 2000.
- [3] Bruce Feiler, 'How Moses Shaped America', in *Time Magazine*, maandag 12 oktober 2009. Bruce Feiler is ook de auteur van het boek *America's Prophet: Moses and the American Story*, HarperCollins, 2009.